

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.3.25>

УДК 330.322:631.11

О. О. Томілін,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6454-1154>

О. М. Краснікова,

к. е. н., доцентка, доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1591-9613>

М. Р. Зелінський,

здобувач вищої освіти, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-1035-6266>

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. Tomilin,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Poltava State Agrarian University

О. Krasnikova,

PhD in Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Poltava State Agrarian University

М. Zelinskyi,

Graduate of higher education, Poltava State Agrarian University

ANALYSIS OF INVESTMENT SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті вивчені основи формування економічного розвитку агропромислової галузі та особливості інвестиційного забезпечення у сільському господарстві. Визначено основні ключові проблеми інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. Доведено, що особливістю капіталовкладень сучасного аграрного виробництва є те, що структура капітальних інвестиційних вкладень залежить від спеціалізації виробництва. Обґрунтовано роль прямих іноземних інвестицій з країн світу в національну економіку країни за період з 2000 по 2024 рр. Досліджено частки земельної площі сільськогосподарського призначення за розміром землі по типу та регіональними ознаками. Проведено ранжування зайнятості населення регіонів у сільському господарстві за середніми показниками. Запропоновано механізм державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві. Доведено, що іноземні інвестиції допомагають вирішенню проблеми, які виникають у випадках нестачі власних грошей як джерела фінансування.

The article examines the foundations of the formation and economic development of the agro-industrial sector and the peculiarities of investment support in agriculture. The main key problems of investment support for the development of agricultural enterprises have been identified. Trends in the formation and development of investment activities of agro-industrial production are disclosed. It is proved that the feature of capital investments of modern agricultural production is that the structure of capital investments depends on the specialization of the economy. The role of foreign direct investments from the countries of the world in the national economy of Ukraine for the period from 2000 to 2024 is substantiated. Direct foreign investments, as well as their dynamics in Ukraine in recent years for the period from 2000 to 2024, have been analyzed. The shares of the land area by types and regions were studied. The ranking of employment of the population of the regions in agriculture according to average indicators was carried out. A mechanism of state regulation of investment

processes in agriculture is proposed. It has been proven that foreign investments help to solve the problem of insufficient own money as a source of financing. It has been proven that investment activity is one of the key factors determining the further development of agriculture. It is shown that the largest agricultural lands in 2023 belong to the countries of the Asia region - up to 54% of the land area. It has been proven that the priority areas of activation of the process of attracting investments in the activities of agricultural enterprises are the balance of supply and demand in regional markets. The focus of agricultural enterprises on increasing land areas from the point of view of growing agricultural crops competitive for a certain region is important. It was established that an important feature of the proportional interaction of industries and spheres of production is the structural reorganization of the sphere of the national economy. The main ways of increasing investment attractiveness and attracting a larger volume of foreign investments to Ukraine are outlined.

Ключові слова: *інвестиції, капітальні інвестиції, інвестиційне забезпечення, інвестиційна діяльність, сільське господарство, сільськогосподарські підприємства.*

Keywords: *investment, capital investment, investment security, investment activity, agriculture, agricultural enterprises.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Під час війни в Україні гостро постає проблема щодо залучення іноземних інвестицій та подальшого розвитку національної економіки. В країні недостатньо організований державний механізм регулювання інвестиційного забезпечення підприємств сільськогосподарської сфери. Економічна та технологічна залежність сільського господарства від інших суміжних галузей призводить до нееквівалентного міжгалузевого обміну між ними і обмежує масштаби господарської діяльності в напрямку розширеного відтворення.

Фактична величина інвестицій агропромислових підприємств залежить від його інвестиційного потенціалу. В умовах нестачі внутрішніх фінансових ресурсів інвестиції можуть виявитися дуже дійовим фінансово-економічним інструментом оновлення існуючого виробництва і служити дієвим механізмом стимулювання у економічному зростанні сільськогосподарського підприємства. На практиці обсяги інвестування є значно меншими від необхідного, що вимагає оптимізації структури джерел її фінансування. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств регіонів України свідчить про значні диспропорції, які виникають між окремими сферами, галузями економіки країни у розподілі капітальних інвестицій. Істотною особливістю нинішнього сільського господарства є не прогнозована цінова політика на продуктовому ринку, відсутність ефективних каналів реалізації сільськогосподарської продукції, низька якість продукції, негативно позначається на залучення інвестицій. Відсутня стабільна державна політика у підтримці сільськогосподарських товаровиробників, особливо в питаннях інвестиційного забезпечення. У нинішніх ринкових умовах соціально-економічного і фінансово-економічного розвитку держави базовою метою формування майбутньої моделі економіки України є активна та цілеспрямована політика інвестиційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. Недостатньо вирішеними залишаються питання у напрямку інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання формування та розвитку інвестиційного забезпечення у сільському господарстві висловлюють: Т. Мацибора [4], Ю. Масюк [5], В. Покинньчереда, О. Тімченко [6], О. Попова, Л. Коцюбинська, О. Скубій [7], А. Мохненко [8] та інші вчені-економісти.

Незважаючи на глибину дослідження наукових основ формування та розвитку інвестиційного забезпечення у сільському господарстві, недостатньо дослідженими залишаються питання інвестиційного

забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств в нинішніх ринкових умовах господарювання.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою написання даної статті є обґрунтування шляхів удосконалення інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство в Україні є ключовою галуззю з надзвичайно потужною інвестиційною здатністю. Активна інвестиційна діяльність не тільки є запорукою успішного формування поточного капіталу, а й ефективного функціонування підприємства. Умови інвестиційної привабливості підприємства відіграють важливу роль в економічному розвитку, особливо в залученні іноземних інвестицій.

Важливо наголосити на тому, що військова агресія Росії до України, стала основною причиною для всіх держав Центральної Азії шукати резерви диверсифікації торговельних шляхів у світі. Більшість країн світу стали орієнтувати свій бізнес на Туреччину, країни Південної Азії та Близького Сходу, а не Росію [1, с. 5].

Важливою ознакою капіталовкладень сучасного виробництва є те, що структура капітальних інвестицій залежить від спеціалізації господарства. Формування власного капіталу здійснюється за рахунок внесків засновників, реінвестування доходу та інших джерел фінансування [2]. Капітальні інвестиції мають бути спрямовані на розширення фінансово-інвестиційних можливостей регіонів у проведенні активної інноваційно-інвестиційної політики [3]. Економічні трансформації зумовлюють не лише міжрегіональні відмінності, а й різні рівні ієрархії інвестиційної привабливості [4, с. 70]. У дослідженнях Ю. В. Масюк, доведено, що “...ключовою проблемою, яка уповільнює розвиток сільського господарства та розширення його інвестиційної діяльності, виступає проблема відсутності інвестиційно-привабливого клімату” [5, с. 69].

Вектор дії інвестицій має бути направлений для зміцнення позицій аграрного сектору економіки на товарному ринку, а також покращення галузей

матеріального виробництва на селі [6, с. 75]. Ступінь інвестиційного забезпечення у виробництво в Україні має тенденцію до скорочення. Необхідним є оперативне залучення нових інноваційних методів та прийомів стимулювання до інвестиційного процесу [7, с. 85]. Попова, О., Коцюбинська, Л., та ін. [8] своїми дослідженнями доводять, що одним із способів формування фінансових ресурсів є інвестиційна діяльність, яка є передумовою продуктивного функціонування сільськогосподарських підприємств.

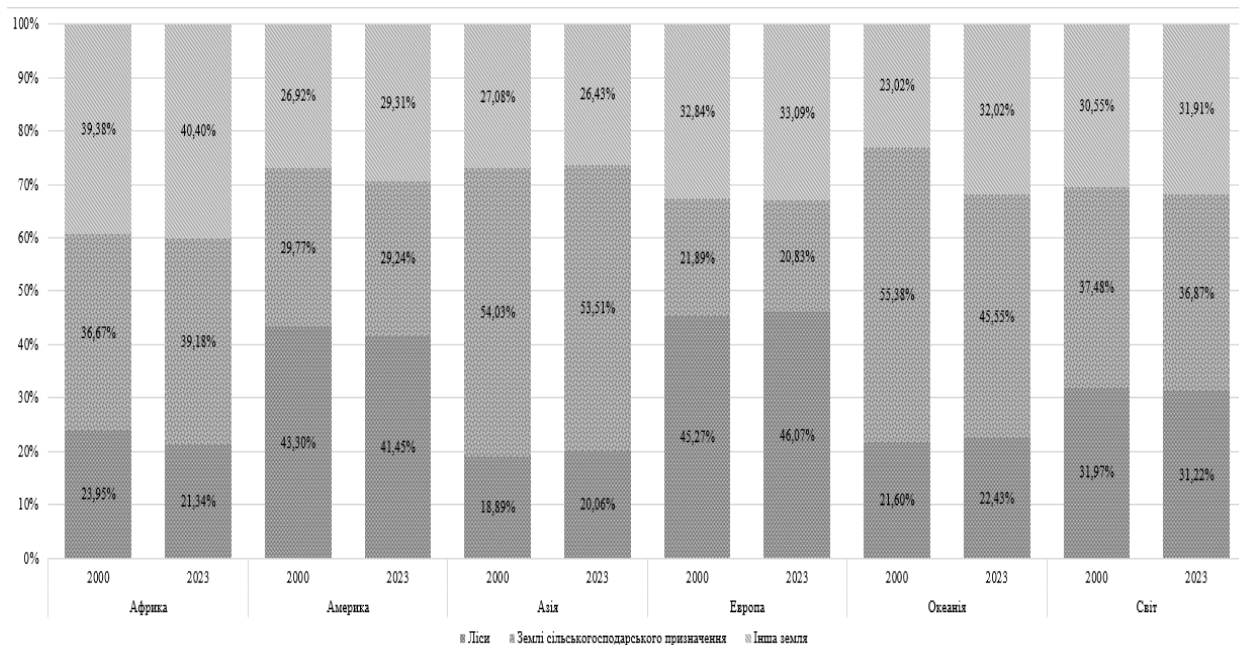
На думку Мохненка, А. [9, с. 273-274] для прискорення інвестиційних процесів і підвищення інноваційної сприйнятливості сільського господарства необхідний ефективний механізм інвестиційного забезпечення, що представляє собою сукупність взаємопов'язаних форм, методів і важелів, що сприяють задоволенню потреби в інвестиційних ресурсах. На інвестиційну діяльність сільськогосподарських підприємств активно впливає держава через механізми проведення кредитної та амортизаційної політики, надання фінансової допомоги. Важливим залишається питання визначення найбільшої частки земельної площі, які задіяні у сільськогосподарському виробництві.

Нинішня ситуація у сільському господарстві, яка склалася в Україні на ринку зайнятості населення катастрофічна. Економічна криза охопила не тільки галузеву структуру сільського господарства, а й всіх рівнів соціуму населення країни. Руйнівний наслідок економічної кризи стався за рахунок змін умов життя сільського населення. Така зміна умов життя селян пов'язана із зниженням доходів працездатного населення, безробіттям, елементами тіньової економіки, довготривалою війною в Україні. На нашу думку, виходом із такого положення є підтримка на рівні держави у напрямку інвестиційного забезпечення, яка є одним із ключових факторів, що зможе визначати подальший ефективний розвиток сільського господарства.

Має бути створено механізм структурних перетворень в структурі показників міжгалузевих економічних відносин між державою, домогосподарствами, холдинговими структурами, корпораціями тощо, які

дозволять подолати диспропорції які виникають між окремими сферами, зростання сільськогосподарського виробництва.

Найбільші за розміром землі сільськогосподарського призначення у 2023 році належить країнам регіону Азія – до 54% частки досліджуваної нами земельної площі (рис.1).

Рисунок 1. Частка земельної площі за типами та регіонами, 2000-2023 рр.

Джерело: [10]

Аналізуючи таблицю 1, необхідно акцентувати увагу на тому, що в середньому за 2000-2023 рр. найвищою зайнятістю населення у сільському господарстві серед досліджуваних нами материків належить азійському регіону – до 72,3%.

Таблиця 1. Зайнятість населення регіонів у сільському господарстві, 2000-2023 рр., %

Регіон	Роки								В середньому за 2000-2023 рр.	Ранжування за середніми показниками
	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023		
Азія	76,66	75,92	74,11	73,23	71,82	67,56	69,62	69,27	72,27	1
Африка	15,65	16,73	18,56	19,81	21,07	25,00	23,25	23,81	20,49	2
Америка	4,18	4,33	4,52	4,43	4,63	5,09	4,85	4,89	4,62	3
Європа	3,35	2,86	2,65	2,38	2,34	2,19	2,13	2,12	2,50	4
Океанія	0,17	0,16	0,15	0,15	0,15	0,16	0,15	0,15	0,15	5

Джерело: [10]

Проаналізуємо динаміку здійснення прямих іноземних інвестицій в Україну з 2000 по 2024 рр. Прямі іноземні інвестиції з країн світу в національну економіку України нами наведено в табл. 2.

**Таблиця 2. Прямі іноземні інвестиції в Україні, з 2000 по 2024 рр.,
млн дол. США**

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Прямі інвестиції з України
2000	3281	98
2005	7808	275
2010	6495	736
2015	-458	-51
2020	-868	82
2021	6687	-198
2022	1152	529
2023	4247	42
2024	2960	-97
Зміни (+/-) 2024 р. до 2000 р.	-321	-1

Джерело: [11]

Примітка: ¹ складено авторами на основі даних міністерства фінансів України за відповідні роки

² статистичні дані без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу)

Виходячи з таблиці (табл. 2) з 2000 по 2024 рр. найбільший пік зростання об'єму прямих іноземних інвестицій в Україну мав місце у 2005 році, який досяг позначки 7808 млн дол. США. З 2015 по 2020 рр. іноземні інвестиції в Україну стрімко почали зменшувалися. Зростання ми спостерігаємо лише у 2021 році, яке сягнуло позначки 6687 млн дол. США з поступовим їх спадом до 2960 млн дол. США у 2024 році. Отже, іноземні інвестиції використовуються тоді, коли вітчизняне сільське господарство не в змозі забезпечити належного рівня виробництва товарів власними коштами. Вважаємо, що ефективними економічними інструментами регулювання ринку праці є ті, які враховують: посилення інноваційної зайнятості населення; підприємливість та ініціативність населення; попит і пропозиція щодо трудових послуг; підвищення конкурентоспроможності фахівців на ринку праці; правова природа гідної оплати праці для працівників у сільському господарстві; відповідність робочих місць та приміщень у

відповідності до технічної естетики, охорони праці та безпеки на підприємстві; сприяння щодо безвідсоткового надання кредитів молодим підприємцям які мають хорошу кредитну історію для створення власного бізнесу; формування молодіжного кредиту на будівництво власного житла спеціалістам, які успішно закінчили провідні вищі навчальні заклади; збалансованість ринку освітніх послуг та ринку праці.

На нашу думку, пріоритетними напрямками активізації процесу залучення інвестицій в діяльність сільськогосподарських підприємств є: застосування інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур з метою отримання сталих урожаїв; збільшення площ земельних угідь по вирощуванні конкурентоспроможних для певного регіону сільськогосподарських культур; досягнення збалансованості купівельного попиту на товар над пропозицією. Через запровадження механізму справедливого розподілу доходу та механізму вільного ціноутворення на продукцію аграрної сфери можливо нормативне забезпечення рівня рентабельності виробництва. Для забезпечення пропорційності і збалансованості в агропромисловому виробництві необхідно врахувати основні взаємопов'язані аспекти: пропорційність та збалансованість між сферами сільського господарства, нормативно-правове регулювання, контроль з боку держави щодо обсягу виробленої продукції та її відповідності до світових стандартів якості.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. З метою встановлення оптимальних макроекономічних пропорцій необхідно активізувати підтримку з боку держави щодо здійснення структурної перебудови національної економіки з метою інвестиційного забезпечення подальшого розвитку сільськогосподарських підприємств. Ефективне регулювання міжгалузевих економічних відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками, заготівельними, переробними, сервісними та торговельними товаровиробниками має бути направлене на удосконалення кредитно-фінансової та інвестиційної політики держави,

раціонального поєднання активної інноваційної політики із застосуванням інвестицій для сільського господарства. Україна має поступово відновлювати свої експортні позиції на ринку, передусім в аграрному секторі економіки. Перспектива подальших наукових досліджень має бути спрямована на створення ефективної інвестиційної політики для сільськогосподарських товаровиробників, яка враховуватиме сучасні виклики, стимулюватиме економічному зростанню сільського господарства і забезпечить сталий розвиток нашої країни в мирні часи.

Література

1. Александров О., Борділовська О., Веселовський А. та ін. Держави Центральної Азії в контексті конкуренції світових акторів після початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну : аналітична доповідь. Електронне наукове видання. Київ. НІСД. 2024. 59 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.06>
2. Tomilin O.O., Gryshko V.V., Kolomiyets S.A. Features of investment regulation of construction in Agriculture. In: Onyshchenko V., Mammadova G., Sivitska S., Gasimov A., (eds) *Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovayions*. 2020, vol. 73, Springer, Cham, pp. 741–755, DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_73
3. Tomilin O., Galych O., Kalinichenko A. Economic aspects of development of interbranch relations in the agrarian sector: monograph. Opole: University of Opole, Poland, 2016. 171 p. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1568>
4. Мацибора Т. В. Інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 66-72.
5. Масюк Ю. В. Ключові аспекти інвестиційного забезпечення аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 7–8. С. 67–71.
6. Покинъчереда В. В., Тимченко О. Л. Аналіз інвестиційного забезпечення розвитку аграрного виробництва в Україні. *Інвестиції*:

практика та досвід. Миколаїв : ЧДУ. 2023. С. 71-78. URL: DOI: 10.32702/2306-6814.2023.20.71.

7. Томілін О. О., Ставицька В. О., Тимко А. К. Краудфандинг як інструмент залучення інвестицій в інноваційні технології. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. Харків: ХНАУ. 2021. Т. 1. С. 84-97. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/11034>

8. Попова О., Коцюбинська Л., Скубій О. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-49>

9. Мохненко А. С. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства регіону. *Таврійський науковий вісник*. Херсон. 2012. № 82. С. 272-277.

10. FAO. World Food and Agriculture – Statistical Pocketbook 2023. Rome. URL: <https://www.fao.org/3/cc8165en/cc8165en.pdf29>.

11. Офіційний сайт міністерства фінансів України. 2024. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>

References

1. Aleksandrov, O., Bordilovska, O. and Veselovskyi, A. (2024), “The states of Central Asia in the context of the competition of world actors after the beginning of Russia's large-scale invasion of Ukraine : an analytical report”, available at: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.06> (Accessed 17 January 2025).

2. Tomilin, O., Gryshko, V. and Kolomiyets, S. (2020), “Features of Investment Regulation of Construction in Agriculture”, Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovayions, Springer, Cham, pp. 741-755. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_734.

3. Tomilin, O. Galych, O. and Kalinichenko, A. (2016), *Ekonomichni aspekty rozvytku mizhhaluzevykh zv'yazkiv v ahrarnomu sektori* [Economic aspects of development of interbranch relations in the agrarian sector], University of Opole,

Poland, available at: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1568> (Accessed 17 January 2025).

4. Matsybora, T. IN. (2019), “Investment support for the development of agricultural enterprises”, *Economy of agro-industrial complex*, vol. 2, pp. 66-72.

5. Masjuk, Ju. (2021), “Key aspects of investment support for agricultural enterprises”, *Agroworld*, vol. 7-8, pp. 67-71.

6. Pokinchereda, V. and Timchenko O. (2023), “Analysis of investment support for the development of agricultural production in Ukraine”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 20, pp. 71-78. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.20.71>

7. Tomilin, O., Stavytska, V. and Tymko, A. (2021), “Crowdfunding as a tool for attracting investment in innovative technologies”, *Bulletin of the KHNAU named after V.V. Dokuchaeva*, vol. 1, pp. 84-97, available at: <https://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/11034> (Accessed 17 January 2025).

8. Popova, O., Kotsyubynska, L. and Skubiy, O. (2023), “Investment activity in agriculture in modern conditions”, *Economy and society*, vol. 54. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-49>.

9. Mohnenko, A. (2012), “Investment support for the development of agriculture in the region”, *Taurian Scientific Herald*, vol. 82, pp. 272-277.

10. FAO (2023). *World Food and Agriculture – Statistical Pocketbook*, Rome, Italy, available at: <https://www.fao.org/3/cc8165en/cc8165en.pdf> (Accessed 17 January 2025).

11. Ministry of Finance of Ukraine (2025), available at: <https://mof.gov.ua/uk/> (Accessed 17 January 2025).

Стаття надійшла до редакції 17.01.2025 р.